

Fylkesmannen i Nordland
Moloveien 10
8002 BODØ

Deres ref:
2008/2020

Vår ref:
\grott. Sundsfjordfjellet-1\2008

Dato:
9. november 2008

UTTALELSE TIL MULIG VERN ETTER NATURVERNLOVEN FOR SUNDSFJORDFJELLET

Norsk Grotteforbund (NGF) viser til deres høringsbrev av 01.09.2008 Verneplan for mulig vern etter naturvernloven for Sundsfjordfjellet – melding om oppstart. Norsk Grotteforbund gir med dette sin uttalelse til forslaget.

Vår uttalelse er delt i 5:

1. Om Norsk Grotteforbund og vårt arbeid for grottevern
2. Karst- og grotteforekomster innenfor området
3. Vernebestemmelser
4. NGFs uttalelse til arbeidet med mulig vern etter naturvernloven for Sundsfjordfjellet
5. Forhold som gjør norske grotter verneverdige

1. OM NORSK GROTTFORBUND OG VÅRT ARBEID FOR GROTTVERN

Norsk Grotteforbund (www.speleo.no) er et nasjonalt samarbeidsorgan for enkeltpersoner og lokalorganisasjoner som driver med grotting. NGF utgir Norsk Grotteblad (NGB) (www.speleo.no/ngb.htm), Norges eneste tidsskrift om grotting og speleologi (grotteforskning). NGF har arbeid for vern av grotter og karstforekomster som en del av sin formålsparagraf, jf. §§ 3 og 4 i våre vedtekter. Uttalelsen gis med bakgrunn i våre vedtekter, se: www.speleo.no/vedtekt.htm og i vedtak på årsmøtet i 1992.

Norsk Grotteforbunds vedtekter.

Norsk Grotteforbund har grottevern som en del av sitt formål. I vedtektenes §3 FORMÅL står det:
"NGF skal generelt virke for:

-...

-...

-Grottevern.

- ..."

I vedtektenes §4 GROTTTEETIKK står det:

"NGF og NGFs medlemmer forplikter seg til:

-Å verne alle grotter mot miljøfremmed ferdsel, og å begrense ferdselen i sårbare grotter.
-Å følge lover og regler som gjelder for fredede grotter. Disse lover og regler skal være retningslinjer for ferdsel alle grotter, enten de er fredet eller ikke."

Vedtak på Norsk Grotteforbunds årsmøte i 1992.

Til årsmøtet i Norsk Grotteforbund i 1992 hadde et utvalg, det såkalte Grottevernutvalget, lagt frem 2 forslag til avstemming. Det første forslaget gjaldt vernepolitiske uttalelser. Forslaget var som følger (gjengitt fra Norsk Grotteblad nr. 25, se også vedlegg 2) og ble enstemmig vedtatt:

1. *Årsmøtet i Norsk Grotteforbund (NGF) mener at det haster med å få utarbeidet, vedtatt og gjennomført en verneplan for grotter. I påvente av verneplanen anbefaler årsmøtet at myndighetene snarlig iverksetter midlertidig vern av de mest sårbare grotteforekomstene.*
2. *NGF går inn for at et utvalg av de mest verneverdige og sårbare grotteforekomstene blir stengt for all ferdsel, herunder også for NGF's medlemmer. Enkelte unntak, f.eks. for vitenskapelige undersøkelser, kan forekomme.
I tillegg vernes et utvalg av andre grotter. Ferdsel i disse kan tillates etter nærmere retningslinjer.*
3. *NGF forventer å få være med i diskusjonen om hvilke grotter som skal vernes i en verneplan og om vilkårene i verneplanen."*

2. GROTTE- OG KARSTFOREKOMSTER INNENFOR OMRÅDET

Grotter og karst dannes i kalkførende bergarter. I områder med kalkholdig berggrunn er det alltid muligheter for å finne nye, verdifulle grotter og karstforekomster. Karst og ikke minst grotter er meget sårbare og representerer både estetiske og forskningsmessige verdier, se nedenfor. Verdiene i grottene kan bli skadet/ødelagt både av souvenirjegere, industri- eller utbyggingsvirksomhet eller ren og skjær vandalisme.

Kunnskapen om karstforekomster og grotter på Sundsfjordfjellet er, som for andre områder i Norge, lite strukturert og spredt på flere tilfeldige personer. Den mest strukturerte og fyldige oversikten Norsk Grotteforbund kjenner til er *Analyse av karstformer i Glomfjellområdet ved Svartisen*, en hovedfagsoppgave ved Universitetet i Bergen i 2002, levert av Solgunn U. Finnesand. I denne oppgaven er Glomfjell definert som marmorplataet øst for Glomfjord, som strekker seg fra Storglomvatnet i sør til Arstaddalsdammen i nord, altså nesten sammenfallende med det foreslåtte verneområdet. Oppgaven ble skrevet i forbindelse med konsekvensutredningen om Stor-Glomfjordutbyggingen og var en del av prosjektet *Inventering av karst på Glomfjell i forbindelse med Stor-Glomfjordutbyggingen*. Deler av Finnesands oppgave ble gjengitt i artikler i NGB 41 i 2003 (vedlegg 8) og i NGB 42 i 2004 (vedlegg 9) i 2004. I artikkelen i NGB 41 gis en god beskrivelse av hvordan både berggrunn og løsmasser på Glomfjell har blitt dannet. I artikkelen defineres også mange faguttrykk brukt i speleologi (grotteforskning). Artikkelen i NGB 42 gir en oversikt og en teknisk beskrivelse av kjente grotter i Glomfjell. Hensikten med artikkelen er å gjøre materialet kjent slik at fremtidige utforskninger kan baseres på dette. Videre beskriver artikkelen forskjellige former for grottedannelse (kap. 1.2). I artikkelen antydes det at grottene på Glomfjell kan være flere istider gamle, noe som betyr at de kan inneholde sedimenter, beinrester m.v. fra tidligere isfrie perioder. Merk at det i siste avsnitt i kap. 1.1 i artikkelen i NGB 41 står at Glomfjell er taksert som et av de 4 mest verdifulle [karst]områdene i Norge. Artikkelen i NGB 41 konkluderer med følgende (sitat): Glomfjellområdet er meget rikt på karstformer, og er helt unikt i Norden. Området (...) gir en sjelden mulighet til for fremtidens forskere til å samle inn et omfattende materiale for analyse av karstformer og landskapsutvikling ut fra området litologi, deglasiasjonshistorie og lokalklima, forutsatt at området ikke ødelegges.

Norsk Grotteforbund anbefaler for øvrig at Fylkesmannen skaffer seg kopi av Finnesands oppgave *Analyse av karstformer i Glomfjellområdet ved Svartisen* til det videre utredningsarbeidet for mulig verneplan på Sundsfjordfjellet.

Andre publiserte undersøkelser av grottene på Sundsfjordfjellet omfatter bl.a.

- Karsthuler i Nordland av Gunnar Horn, 1947 (se vedlegg 6). Horn beskriver 2 grotter i Meløy herred. Horn skriver at grottene har særdeles store profiler og at det er uklart hvorfor de er så store.
- Grottene i Glomfjell-området med omgivelser av David og Shirley St. Pierre i NGB 12, 1983 (vedlegg 7). Artikkelen gir grunnleggende beskrivelse som beliggenhet, høyde over havet, lengde samt en kort beskrivelse for mange grotter nord for Storglomvatnet.

Mange, om ikke alle, av grottene omtalt her omtales også av Finnesand.

3. VERNEBESTEMMELSER

NGF mener det er viktig med gode vernebestemmelser som gir grottene i området et effektivt vern mot ødeleggelse. Bestemmelsene må gjelde både inne i selve grotta, i åpningen og i området utenfor som det er naturlig å se sammen med grotta.

Grotter og karst innenfor et eksisterende verneområde er beskyttet mot veiutbygging, oppdemming, steinbrudd og andre fysiske inngrep. Men i hvilken grad vernet gir beskyttelse mot ødeleggende ferdsel er etter det NGF forstår, avhengig av type vern, geografisk område, vernebestemmelser m.v. Som eksempel nevnes følgende fra kapittel IV i den eksisterende verneforskriften for Saltfjellet nasjonalpark:

Om landskapet:

- 1.1 .... *Det er forbudt å bryte løs stein, mineraler eller fossiler, det samme gjelder uttak av slikt materiale for salg. Grotter og karstforekomster er vernet mot naturinngrep og beskadigelse av enhver art. Det er forbudt å fjerne materiale eller forekomster fra grottene.*

Denne bestemmelsen er helt i tråd med Norsk Grotteforbunds vedtekter og vi ønsker at denne bestemmelsen videreføres og tas med i vernebestemmelsene for et ev. verneområde på Sundsfjordfjellet.

I verneforskriftens kapittel 6, *Om ferdsel og annen aktivitet*, står:

- 6.1 .... *Fylkesmannen kan gi tillatelse til turlagsvirksomhet, naturguiding m.v. Det samme gjelder arrangementer av lokale reiselivsbedrifter, lag og foreninger, og vitenskapelig eller pedagogisk virksomhet som drives fra universitet, skoler eller andre institusjoner og som ikke strider mot vernebestemmelsene. ....*
- 6.2 *Fylkesmannen kan fastsette nærmere bestemmelser om ferdsel i parken dersom verneformålet gjør det nødvendig.*

Med henvisning til punkt 6.2 kan det se ut som om at myndighetene kan utarbeide en forskrift som begrenser eller stopper all ferdsel i ei grotte, dersom den inneholder sjeldne og sårbare forekomster. Innholdet i en slik forskrift må sendes på høring slik at grunneier, berørte personer og foreninger kan gi sitt syn. NGF mener at verneforskriftene for et ev. verneområde på Sundsfjordfjellet bør inneholde et krav om at organiserte, offentlige turer gjennom verneverdige og spesielle grotter må godkjennes av vernemyndighetene. Vi mener at eksisterende verneforskrift for Saltfjellet nasjonalpark åpner for innføring av et slikt krav og at prinsippet altså er akseptert.

I den eksisterende forvaltningsplanen for Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark kapittel 4.4.8 står følgende tilråding: "*Stort sett er ikke den ferdsel som foregår i grottene i dag til skade eller i strid med verneformålet. Fylkesmannen stiller seg likevel positiv til sikring av enkelte spesielt sårbare grotter, og kan dersom hensynet til verneverdien tilsier det, innføre ferdselsrestriksjoner eller forby ferdsel i grotter.*" I kapittel 5.2 punkt 24 står [følgende arbeidsoppgaver vil bli aktuelle]: "*Legge restriksjoner*

på ferdsel i grottene dersom det blir nødvendig ut fra hensynet til verneformålene." NGF ønsker at denne tilrådingen også kommer med i vernebestemmelsene for et ev. verneområde på Sundsfjordfjellet.

Etter et lengre forarbeid har Direktoratet for naturforvaltning lagt fram forslag om opprettelse av Sjunghatten nasjonalpark for Miljøverndepartementet. Det er en glede at grotteinteressene er meget godt ivaretatt i tilrådingen. Her nevnes særskilt:

- I §2, **Formål**, oppgis 7 formål med nasjonalparken. 1 av formålene er å *sikre grotter og karstformer mot all skade og mot at det fjernes biologisk eller geologisk materiale fra dem.*
- I §3, **Vernebestemmelser**, punkt 1.1, står *Området er vernet mot inngrep av enhver art, herunder ... fjerning eller ødeleggelse av inventaret i grotter.*

Også andre og mer generelle bestemmelser styrker grotteinteressene. Norsk Grotteforbund ønsker at tilsvarende bestemmelser tas inn i vernebestemmelsene for et ev. verneområde på Sundsfjordfjellet.

Grottemiljøer over hele verden har anerkjent følgende regler for skånsom ferdsel i grotter:

- *Ta ingenting – bare bilder.*
- *Etterlat ingenting – bare fotavtrykk (og knapt nok det).*
- *Drep ingenting – bare tid.*

NGF ønsker at intensjonene i disse reglene blir innarbeidet i vernebestemmelsene for et ev. verneområde på Sundsfjordfjellet. Vi må imidlertid innrømme at reglene ikke etterlevs absolutt. Det er f.eks. alminnelig akseptert å etterlate tau og slynger og annet utstyr til senere bruk for seg selv og andre. Dette er ikke noe problem hvis "senere bruk" er en ny tur 14 dager senere hvor alt blir tatt ut. Annerledes blir det hvis utstyret etterlates på ubestemt tid uten bestemte planer for når og av hvem det skal fjernes, da risikerer man at utstyret blir liggende for til slutt å ende opp som søppel. Innsetting av bolter gir små permanente merker i fjellet. Det er også vanlig at man under oppmåling av grotter markerer enkelte målepunkt slik at merket blir stående i årevis. Dette er imidlertid sjelden ansett som noe problem, NGF mener dessuten at vernebestemmelser og forvaltningsplan bør inneholde generell dispensasjon for mindre, nødvendige tiltak som følge av vitenskapelig arbeid (f.eks. markering av målepunkt i forbindelse med oppmåling). I trange og svært sårbare grotter bør det vurderes forbud mot bruk av carbidflamme, slik det er visse steder i England. Avføring fra mennesker anses som forsøpling og er uønsket selv om det graves ned, og bør ikke aksepteres i grotter.

NGF mener det i tillegg til generelle vernebestemmelser som gjelder alle grotter innenfor verneområdet, må kunne gis spesielle vernebestemmelser tilpasset de mest verdifulle grottene. Vi tenker her bl.a. på bestemmelser som vil begrense ferdselen i enkelte, spesifiserte grotter, jfr. vedtaket på NGFs årsmøte i 1992.

Det er meget sannsynlig at det senere vil bli oppdaget nye grotter der det vil være nødvendig med særskilte vernebestemmelser, som foreslått i avsnittet ovenfor. Det kan også oppstå situasjoner hvor det er behov for umiddelbare, strengere tiltak ut over generelle og spesielle bestemmelser for å beskytte kjente grotter. Vi mener derfor at vernebestemmelsene må gi myndighetene anledning til å i ettertid sette i verk midlertidige tiltak, om nødvendig å stenge en grotte fysisk, jfr. vedtaket på NGFs årsmøte i 1992.

Det vil også være en fordel om vernebestemmelsene inneholder en anmodning om at rapporter eller notater om nye grotte- og karstregistreringer innen verneområdet sendes forvaltningsmyndigheten.

4. NORSK GROTTFORBUNDS UTTALELSE TIL ARBEIDET MED VERNEPLAN FOR MULIG VERN ETTER NATURVERNLOVEN FOR SUNDSFJORDFJELLET

På grunnlag av det ovenforstående gir Norsk Grotteforbund følgende uttalelse til arbeidet med verneplan for mulig vern etter naturvernloven for Sundsfjordfjellet:

1. Norsk Grotteforbund ønsker at grensene for verneområdet trekkes slik at alle områder med kalkførende bergarter inkluderes i verneområdet.
2. Norsk Grotteforbund mener at vernebestemmelsene må utformes slik at sårbare og/eller verneverdige grottene får et effektivt vern mot ødeleggelser.
  - 2a. Norsk Grotteforbund mener at vernebestemmelsene må inneholde spesielle bestemmelser for spesielt verdifulle og sårbare grottene i området. Bestemmelsene må bl.a. inneholde muligheten for å regulere eller begrense ferdselen i grottene for å hindre slitasje og forsøpling. Planene må inneholde muligheten for å om nødvendig forby all ferdsel og/eller stenge grotta fysisk i påvente av en egen verneplan for grotter.
  - 2b. Norsk Grotteforbund mener at vernebestemmelsene må inneholde generelle - bestemmelser for alle karstforekomster og alle kjente og ukjente grotter innenfor verneområdet. Bestemmelsene må gjelde både inne i selve grotta, i åpningen og i området utenfor som det er naturlig å se sammen med grotta. Bl.a. bør følgende allment anerkjente regler for skånsom ferdsel i grotter innarbeides i vernebestemmelsene:
    - *Ta ingenting – bare bilder.*
    - *Etterlat ingenting – bare fotavtrykk (og knapt nok det).*
    - *Drep ingenting – bare tid.*
  - 2c. Norsk Grotteforbund mener at vernebestemmelsene må gi myndighetene mulighet til å i ettertid iverksette midlertidige eller permanente tiltak for å beskytte nyoppdagede forekomster eller iverksette strengere tiltak i kjente, sårbare, verneverdige grotter. Vernebestemmelsene må inneholde muligheten for å om nødvendig forby all ferdsel og/eller stenge grotta fysisk i påvente av en egen verneplan for grotter.
3. Norsk Grotteforbund mener at registrering av sårbare og/eller verneverdige grotter må med som en naturlig del av utredningsarbeidet.

5. FORHOLD SOM GJØR NORSKE GROTTOR VERNEVERDIGE

Nedenfor beskrives 5 av de forhold som gjør norske grotter verneverdige:

1. Grotter inneholder mange spesielle geologiske forekomster, som ofte er unike for grotter. Her nevnes dryppstein, månemelk (et såkalt "halvorganisk" og osteaktig stoff), vannroderte steiner, vannroderte fjellvegger m.v. Disse har det ofte tatt flere tusen år å danne, samtidig er de ofte meget lette å ødelegge.
2. Forskning har vist at grotter er unike databaser for kunnskap om hvordan klima, fauna, flora og isbreer har utviklet seg i Norge (og i andre land) gjennom de siste millioner år. Denne kunnskapen kan tilegnes fra i hovedsak 2 kilder: Ved studier av sedimenter og andre levninger i grottene og ved å studere alderen på speleothemer (dryppstein) i grottene.
  - A. Det er meget vanskelig å finne sedimenter på landoverflaten i Norge som er eldre enn siste istid. Bare på meget beskyttede steder og der hvor iserosjonen har vært liten, f.eks. i grotter, har det vært mulig for eldre sedimenter å bli bevart frem til vår tid. Et godt eksempel på dette er isbjørnknoklene som ble funnet i ei grotte i Kjøpsvik i 1991 (se vedlegg 3). Disse knoklene har siden blitt datert til å være 115.000 år gamle. Et annet eksempel på historiske funn i grotter er den 2900 år gamle bålplassen som i 1994 ble funnet i ei grotte i Ofoten-området (se vedlegg 4).

- B. Studier av en fossil dryppstein fra Rana (datert til ca ½ million år vha. den såkalte Uran-serie dateringsmetoden) har fortalt oss at vi hadde tre på hverandre følgende varme perioder (mellomistider) hvor det var furu- og bjørkeskog under klimabetingelser som til dels var bedre enn i dag.
3. Mange grotter har med sitt absolutte mørke og ofte lave energitilgang utviklet spesielle økosystemer. De norske hule-økosystemene er foreløpig lite undersøkt. Vi kan forvente at disse økosystemene, små og store, kjente og ukjente, vil være svært følsomme for forstyrrelser.
  4. Mange grotter har blitt brukt til gravkamre og inneholder dermed store arkeologiske verdier. Et eksempel på dette er Daumannshola på Fauske (se vedlegg 5).
  5. Selve eksistensen av grotter, deres beliggenhet og retning m.v. kan gi mye informasjon om tidligere tiders klima og istider. Slik informasjon er vanskelig å få fra andre kilder. Dette gjør at selve området der det finnes grotter er verneverdig i seg selv.

For mer utfyllende beskrivelse av emnet henvises til artiklene *Grotteetikk* av Rolf Thorsen (vedlegg 10) og *Hvorfor er grotter verneverdige?* av Anders Westlund og Torstein Finnesand (vedlegg 11).

Artikkelen *Hvorfor er grotter verneverdige?* inneholder følgende underkapitler:

- Grotter er meget sårbare
- Forhold som gjør norske grotter verneverdige
- Fredningsvedtak etter Naturvernloven
- Kalk og grotter innenfor eksisterende verneområder
- Foreslåtte fredningstiltak
- Bestemmelser i nasjonalparker, landskapsvernområder og naturreservater

Avsluttende merknader.

NGF vil til slutt oppfordre Fylkesmannen i Nordland til alltid å være oppmerksom på og ta hensyn til grotter og de verdier de representerer, i sitt arbeid. Vi vil også oppfordre Fylkesmannen til å ta initiativ til å få utarbeidet en verneplan for grotter. Dette er noe NGF har ivret for lenge, jfr. bl.a. vedtaket på årsmøtet i Norsk Grotteforbund i 1992.

Med vennlig hilsen

Anders Westlund
Verneansvarlig i Norsk Grotteforbund

Vedlegg:

1. *Noen synspunkter på dannelsen av kalksteinsgrotter.* Av: Stein-Erik Lauritzen.
2. Vedtak 6 fra NGFs årsmøte i 1992. (Norsk Grotteblad nr. 25).
3. Artikkel om 115 000 år gamle bjørneknokler funnet i ei grotte i Tysfjord. (Nordlands Framtid lørdag 8. januar 1994.)
4. Artikkel om en 2900 år gammel bål plass som i 1994 ble funnet i ei grotte i Ofoten-området. (Aftenposten 20.05.1996.)
5. *Daumannshola. Et 900 år gammelt gravkammer.* Av Åge Karlsen. (Norsk Grotteblad nr. 34.)
6. [*Karsthuler i*] *Meløy herred.* Av Gunnar Horn. (NGU 165 Karsthuler i Nordland.)
7. *Grottene i Glomfjell-området med omgivelser.* Av David og Shirley St. Pierre. (Norsk Grotteblad nr. 12.)
8. *Analyse av overflatekarstformer i Glomfjellområdet ved Svartsisen.* Av Solgunn U. Finnesand. (Norsk Grotteblad nr. 41.)
9. *Grotter i Glomfjellområdet ved Svartsisen.* Av Solgunn U. Finnesand. (Norsk Grotteblad nr. 42.)
10. *Grotteetikk.* Av Rolf Thorsen. (Norsk Grotteblad nr. 50.)
11. *Hvorfor er grotter verneverdige.* Av Anders Westlund og Torstein Finnesand. (Norsk Grotteblad nr. 50.)